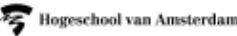

SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM

LEREN LESGEVEN IN
EEN GROOTSTEDELIJKE CONTEXT

Het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’ is ontwikkeld door:

INHOUD

INLEIDING	5
1. OMSCHRIJVING CONTEXT: LEREN LESGEVEN IN DE GROTE STAD (A'DAM)	6
1.1 LEERKRACHT IN AMSTERDAM: WERKEN IN EEN SUPERDIVERSE CONTEXT	7
1.2 SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM	8
2. VISIE OP SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM	10
2.1 INLEIDING: WAAROM EEN MODEL ‘SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM’?	11
2.2 PIJLER 1: SAMEN OPLEIDEN	13
2.3 PIJLER 2: SAMEN ONDERZOEKEN EN ONDERWIJS ONTWIKKELEN	13
2.4 PIJLER 3: SAMEN PROFESSIONALISEREN	13
3. BASISKWALITEIT EN 3 OPTIES	14
3.1 INLEIDING	15
3.2 PIJLER 1: SAMEN OPLEIDEN	16
3.2.1 BASISKWALITEIT	16
3.2.2 OPTIE A	17
3.2.3 OPTIE B	18
3.2.4 OPTIE C	18
3.3 PIJLER 2: SAMEN ONDERZOEKEN EN ONTWIKKELEN	19
3.3.1 BASISKWALITEIT	19
3.3.2 OPTIE A	19
3.3.3 OPTIE B	20
3.3.4 OPTIE C	20
3.4 PIJLER 3: SAMEN PROFESSIONALISEREN	21
3.4.1 BASISKWALITEIT	21
3.4.2 OPTIE A	22
3.4.3 OPTIE B	23
3.4.4 OPTIE C	23
4. KWALITEITSBORGING	24
4.1 INLEIDING	25
4.2 KWALITEIT EN PROFESSIONALISERING BEGELEIDERS EN BEOORDELAARS	25
4.3 SYSTEMATIEK VAN KWALITEITSZORG	26
5. SAMENWERKINGS- EN ORGANISATIESTRUCTUUR	28
5.1 INLEIDING	29
5.2 ROLLEN BINNEN DE OPLEIDINGSSCHOOL	30
5.3 SAMENWERKINGSSTRUCTUUR	30
5.4 ROLLEN BINNEN DE OPLEIDINGSSCHOOL	32
GEBRUIKTE TERMINOLOGIE	35
BRONNEN	37
BIJLAGE 1: MODEL ‘SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM’: LEREN LESGEVEN IN DE GROOTSTEDELIJKE CONTEXT [COMPACTE VERSIE]	38

INLEIDING

In het kader van het subsidietraject 'Versterking samenwerking opleiding-werkveld' is in de periode 2014-2017 door Pabo HvA en UPvA in samenwerking met de schoolbesturen ASKO, STAIJ, AWBR, Innoord, OODA, Sirius en STWT een model 'Samen Opleiden in Amsterdam' ontwikkeld, gericht op het leren lesgeven als leerkracht en het functioneren als professional in een complexe, grootstedelijke omgeving. De samenwerking is in de subsidieperiode geïntensiveerd en is mogelijk gemaakt door allianties van besturen aan te gaan met de twee geaccrediteerde Opleidingsscholen in Amsterdam: ASKO en STAIJ. Het model komt enerzijds tegemoet aan de behoefte om recht te doen aan en gebruik te maken van verschillen tussen Opleidingsscholen (vanwege historische ontwikkeling van Opleidingsscholen en de keuzes die zijn gemaakt op het gebied van - bijvoorbeeld - onderwijsconcepten), terwijl het anderzijds deze verschillen in een samenhangend geheel plaatst dat richting geeft voor verdere ontwikkeling als Opleidingsschool. Door onderlinge verschillen te waarderen en expliciet op te nemen is het model als het ware een weerspiegeling van de diversiteit van de Amsterdamse context. Samen opleiden wordt in het model verbreed en verbonden met samen onderzoeken en onderwijs ontwikkelen, en samen professionaliseren. Ten slotte sluit het model aan bij actuele landelijke ontwikkelingen zoals registratie tot lerarenopleider en het werken aan schoolontwikkeling door praktijkonderzoek.

Het model is bedoeld voor opleiding¹ en besturen die in Opleidingsscholen met elkaar samenwerken en heeft drie functies: [1] kwaliteitsborging, [2] verantwoording en [3] dialoog. In het model is helder vastgelegd wat de basiskwaliteit van opleiden is die van alle partners ten minste wordt verwacht en die (intern en extern) kan worden verantwoord en inzichtelijk gemaakt. Daarnaast geeft het

model in het kader van de dialoog tussen opleiding en bestuur concrete handvatten om in gesprek te gaan over de kwaliteitseisen die we gezamenlijk stellen en de mate van intensiteit van het samen opleiden. Het biedt een referentiekader waaraan we de kwaliteit kunnenijken en het geeft een ontwikkelrichting aan – biedt een ontwikkelingsperspectief – indien opleiding en bestuur de samenwerking verder willen intensiveren. Eenzelfde dialoog kan ook met behulp van het model binnen een bestuur worden gevoerd rondom de stand van zaken en de gewenste ontwikkeling van de eigen basisscholen.

Het model dat hier is beschreven is tot stand gekomen op basis van input en feedback van betrokkenen uit opleiding en werkveld, van werkvloer tot directie en bestuur, in cursusjaar 2015-2016 en 2016-2017. In verschillende bijeenkomsten is input verzameld die is verwerkt in opeenvolgende werkversies. In dit document wordt op hoofdlijnen uiteengezet wat het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' inhoudt. In aparte documenten wordt het model in een volgende fase nader uitgewerkt en geconcretiseerd. In het eerste hoofdstuk wordt kort ingegaan op de complexe en diverse context van de grote stad. Ingegaan wordt op wat lesgeven in de grote stad specifiek vraagt van een leerkracht basisonderwijs. In het tweede hoofdstuk wordt de visie op samen opleiden geformuleerd en wordt het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' geïntroduceerd. Ook wordt in dit hoofdstuk de visie op organisatie en kwaliteitsborging verwoord. In het derde hoofdstuk wordt de opbouw van het model beschreven en in hoofdstuk 4 en 5 komen respectievelijk de organisatie en kwaliteitszorg aan de orde. Tot slot wordt een overzicht gegeven met definities van de gehanteerde termen en begrippen. Als bijlage bij dit document is een compacte versie van het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' opgenomen.

¹ Met 'opleiding' wordt Pabo HvA bedoeld, inclusief de afstudeerrichting universitaire Pabo (UPvA).

1. OMSCHRIJVING CONTEXT: LEREN LESGEVEN IN DE GROTE STAD

1.1 LEERKRACHT IN AMSTERDAM: WERKEN IN EEN SUPERDIVERSE CONTEXT

Leerkracht zijn in een grote stad als Amsterdam betekent werken in een superdiverse omgeving met grote verschillen tussen kinderen. Er is sprake van 'superdiversiteit' als er geen duidelijke 'meerderheidsgroep' meer is: er is een 'omslagpunt' bereikt waarbij alle groepen minderheidsgroepen zijn, vele etnische minderheden naast elkaar leven en er ook binnen de verschillende (etnische) groepen een grote verscheidenheid is in andere kenmerken (cultuur, religie, sociaaleconomische status, opleidingsniveaus, verblijfsstatus). Deze diversiteit binnen de etnische groepen neemt toe (Crul, Schneider & Lelie, 2013). In Amsterdam groeien relatief veel kinderen op in problematische en verstoorde gezinssituaties, al dan niet gecombineerd met een lage sociaaleconomische status, maar ook veel kinderen komen uit hoogopgeleide gezinnen met een hoge sociaaleconomische status. Voor de praktijk van het onderwijs betekent dit dat die superdiversiteit zich vertaalt in grote verschillen tussen kinderen (onder andere verschillen in niveaus van taalontwikkeling, meertaligheid, verschillen op het gebied van leerprestaties en gedrag). Ook is er een sterke variatie in de mate waarin ouders betrokken zijn bij de schoolloopbaan van hun kinderen en de mate waarin de ontwikkeling van kinderen al dan niet actief wordt ondersteund door de ouders (Amsterdamse Beroepsstandaard, 2011).

Amsterdam is niet alleen divers op het gebied van de mensen die er wonen; ook op het gebied van voorzieningen is er een rijk cultureel en maatschappelijk aanbod waar in het onderwijs gebruik van kan worden gemaakt. Kinderen leren op deze wijze gebruik te maken van de mogelijkheden die het leven in een grootstedelijke context biedt.

Het omgaan met grote verschillen in een rijke en gevarieerde context vraagt specifieke vaardigheden van de leerkracht in Amsterdam. Van alle leerkrachten in Nederland wordt verwacht dat zij om kunnen gaan met verschillen, maar in de superdiverse context van de grote stad is de uitdaging – vanwege de uitersten – groter en komt het er nóg meer op aan om aan te sluiten bij de specifieke onder-

wijsbehoeften van kinderen (Fukkink & Oostdam, 2016). Leerkrachten in Amsterdam staan voor de opdracht en de uitdaging kinderen met zeer diverse achtergronden te ondersteunen hun kansen te grijpen, hun talenten zo goed mogelijk te ontwikkelen, het beste uit henzelf te leren halen zodat ze hun eigen plaats in de maatschappij kunnen vinden. Dat vraagt om kennis van zaken, goed ontwikkelde leerkrachtvaardigheden en een houding van betrokkenheid gecombineerd met professionele distantie. Deze leerkrachten moeten krachten weten te bundelen en samen kunnen werken met collega's en met instanties in de omgeving (Amsterdamse Beroepsstandaard, 2011). Aan de opleiding de taak ervoor te zorgen dat (academische) pabo-studenten zodanig worden opgeleid dat zij in een complexe grootstedelijke context met zelfvertrouwen jonge kinderen kunnen begeleiden bij het ontwikkelen van hun talenten en mogelijkheden (Enthoven & Veldman, 2016).

In de Opleidingsscholen wordt beoogd leerkrachten op te leiden die:

- ▶ zich bewust zijn van de diversiteit en kwaliteit van de grootstedelijke omgeving en van hun eigen opvattingen binnen deze context;
- ▶ beschikken over de kennis en vaardigheden die nodig zijn om elk kind uit te dagen, om leren en ontwikkelen in brede zin te bevorderen en passend onderwijs te verzorgen;
- ▶ hun eigen handelen kunnen verantwoorden op basis van actuele theoretische inzichten op het gebied van onderwijs en opvoeding en hun handelen kunnen plaatsen in actuele ontwikkelingen;
- ▶ in staat zijn om een onderzoekende houding bij kinderen te stimuleren en om aan de hand van onderzoek de eigen onderwijspraktijk voortdurend te analyseren en te verbeteren en daarmee het leren van kinderen te waarborgen;
- ▶ samenwerken met ouders, collega's, professionals en gebruikmaken van voorzieningen in de stad.

1.2 SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM

De diverse, complexe context van de stad is ook terug te vinden in de Opleidingsscholen. In de Opleidingsscholen zijn in de afgelopen jaren verschillende keuzes gemaakt: in onderwijsconcepten, in thema's waarin Opleidingsscholen zich hebben gespecialiseerd en waarop zij zich profileren en ook in de intensiteit van samenwerking. Die diversiteit in Opleidingsscholen is een belangrijk uitgangspunt. Het biedt studenten de mogelijkheid zich breed te oriënteren, te verdiepen en eigen keuzes te maken met het oog op persoonlijke professionele profilering.

De opleiding werkt intensief samen met besturen in dertien Opleidingsscholen in en rond Amsterdam². Alle studenten lopen stage op Opleidingsscholen. Er is een

sterke verbinding tussen theorie en praktijk doordat er veel onderling contact en onderlinge afstemming is tussen opleiders op de opleiding en in het werkveld. Er is een heldere doorgaande lijn in begeleiding en beoordeling van de student binnen de opleiding en op en tussen de stagescholen. Studenten lopen stage vanaf de start van hun opleiding en ontwikkelen zich tot startbekwame leerkracht. Sinds eind 2013 is de samenwerking tussen opleiding en werkveld verder versterkt in het kader van de subsidieregeling 'Versterking samenwerking opleiding-werkveld'. Met de zeven Opleidingsscholen³ die bij het subsidietraject zijn betrokken is het initiatief genomen tot de ontwikkeling van het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' waarin de samenwerking verder wordt uitgewerkt.

² In de Opleidingsschool werken opleiding en school(bestuur) intensief samen, waarbij aangetekend dient te worden dat uiteindelijk de opleiding altijd eindverantwoordelijk blijft voor het totale curriculum. In dit document wordt met 'de Opleidingsschool' het samenwerkingsverband opleiding/school(bestuur) bedoeld.

³ De zeven betrokken Opleidingsscholen zijn: ASKO, STAIJ, AWBR, Innoord, OODA, Sirius en STWT.

2. VISIE OP SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM

2.1 INLEIDING: WAAROM EEN MODEL 'SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM'?

De (academische) pabo-student die start met de opleiding wil zich gedurende zijn studie ontwikkelen tot een startbekwame leerkracht. Essentieel in onze visie op opleiden is het uitgangspunt dat het leren van de student zich afspeelt in twee leeromgevingen: het opleidingsinstituut en het werkveld, de basisschool (Opleidingsplan Pabo HvA). Beide leeromgevingen zijn nodig om ervoor te zorgen dat de student zich evenwichtig kan ontwikkelen tot een hbo-professional of academisch geschoolde leerkracht. De student doet binnen de omgeving van het opleidingsinstituut kennis en vaardigheden op die hij nodig heeft om goed te kunnen (leren) functioneren als leerkracht in de onderwijspraktijk. Met de kennis en vaardigheden die de student opdoet ontwikkelt hij een referentiekader (het verschaft hem de professionele taal) waarmee hij het (eigen) onderwijs kan observeren, onderzoeken, bespreken en begrijpen. Ook reflecteert de student op de opleiding – op enige afstand van de hectische onderwijspraktijk – op onderwijs. Daarnaast functioneert de student voor een belangrijk deel van de studie in de leeromgeving van de basisschool, de onderwijspraktijk. Hier leert de student op de werkplek, in de context van het beroep. Hij doet praktijkervaring op met allerlei aspecten van lesgeven, binnen en buiten de klas. De student leert hier door te 'doen', te observeren, te imiteren. Dat leren vindt zowel formeel als informeel plaats. Formeel leren is doelgericht opgezet, georganiseerd, gestructureerd, met het oog op het behalen van een diploma. Daarmee kent formeel leren een duidelijk begin- en eindpunt. Informeel leren is daarentegen niet intentioneel, niet georganiseerd, niet gestructureerd, het leren vindt plaats door te functioneren in een (werk)context.

De kwaliteit van beide leeromgevingen (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) is bepalend voor wat de student formeel en informeel leert. Positieve rolmodellen, een gevarieerd aanbod van les- en leeractiviteiten en stimulerende begeleiding zijn voorwaarden om optimaal te kunnen leren (Arets, 2009).

Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van opleidingsinstituut en werkveld dat de Opleidingscholen krachtige leeromgevingen voor aanstaande leerkrachten vormen.

Studenten bevinden zich afwisselend in de omgeving van het opleidingsinstituut en de omgeving van de basisschool. Ze zoomen als het ware voortdurend in en uit, en staan voor de uitdaging om – daarbij ondersteund door hun begeleiders – theorie en praktijk (en vice versa) met elkaar te verbinden. In het opleidingsinstituut wordt de link naar de praktijk expliciet gelegd door te werken met praktijkvoorbeelden, casussen en door gebruik te maken van specifieke expertise vanuit het werkveld. Andersom worden in de basisschool linken met theorie gelegd doordat mentoren en schoolopleiders hun handelen in de onderwijspraktijk toelichten en onderbouwen door te verwijzen naar theorie en bekwaamheidseisen. Het uitvoeren van kleine en grotere onderzoekstaken is eveneens een middel om praktijk en theorie met elkaar te verbinden. Door het uitvoeren van deze onderzoekstaken verwerven studenten basale onderzoekskennis en -vaardigheden en ontwikkelen een onderzoekende en kritische houding. De twee leeromgevingen zijn ook essentieel voor de student om gedurende een deel van de studie de mogelijkheid te hebben helemaal 'in de praktijk' op te gaan om het vak letterlijk in de vingers te kunnen krijgen; en anderzijds om juist afstand te nemen van de hectische onderwijspraktijk om beter zicht te kunnen krijgen over het geheel.

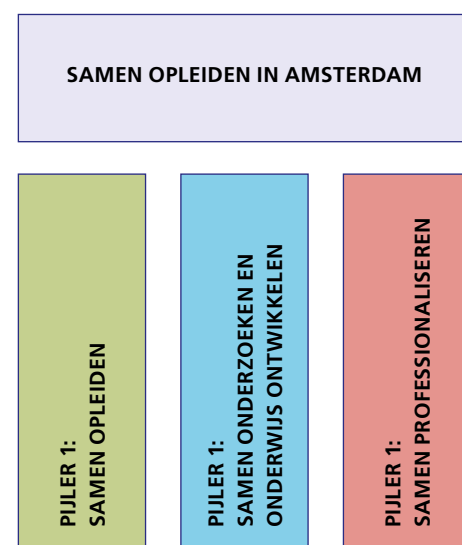

Opleiding en werkveld staan gezamenlijk voor de uitdaging studenten op te leiden tot startbekwame en stadsbekwame (Fukkink & Oostdam, 2016) leerkrachten. Zoals aangegeven is ervoor gekozen de diversiteit in Opleidingsscholen als belangrijk uitgangspunt te nemen bij het Samen Opleiden in Amsterdam. Tegelijkertijd is het essentieel dat de basis-kwaliteit van het samen opleiden van studenten tot startbekwame leerkrachten 'staat als een huis'. Kort gezegd komt het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' erop neer dat er vanuit een gezamenlijk geformuleerde 'basis-kwaliteit' van Samen Opleiden ruimte wordt gegeven aan diversiteit, aan verschillen tussen Opleidingsscholen.

De basis van het model Samen Opleiden in Amsterdam is het samen opleiden van studenten tot startbekwame leerkrachten. Samen opleiden wordt verbonden met samen onderzoeken & ontwikkelen en samen professionaliseren. Praktijkonderzoek is hierbij een belangrijk middel. Dit type onderzoek is erop gericht de (eigen) onderwijspraktijk te onderzoeken en te verbeteren (Ros, 2015). Daarnaast werkt de leerkracht door het uitvoeren van onderzoek aan zijn professionalisering (Ros, 2015).

Om dit alles mogelijk te maken ligt de focus op drie aspecten die bij een verdergaande samenwerking steeds nauwer met elkaar verweven raken. Samen vormen deze drie aspecten de pijlers van het model Samen Opleiden in Amsterdam:

1. Samen Opleiden
2. Samen Onderzoeken en Onderwijs ontwikkelen
3. Samen Professionaliseren

Figuur 1: De drie pijlers van het model 'Samen Opleiden in Amsterdam'.

2.2 PIJLER 1: ► SAMEN OPLEIDEN

De kwaliteit van opleiden wordt bepaald door de kwaliteit van de leeromgeving ('affordance') en de mate waarin de student daar gebruik van weet te maken ('agency', Timmermans, 2012). In deze pijler wordt alles beschreven rondom het samen opleiden van studenten tot startbekwame leerkrachten in de initiële opleiding, maar gaat ook in op de (praktijk)begeleiding van startende leerkrach-

ten tijdens hun eerste jaren als leerkracht en het opleiden in post-initiële trajecten (door werkveld in samenwerking met het opleidingsinstituut, bijvoorbeeld 'zij-instroom in het beroep').

Bij deze pijler nemen we de kwaliteit van de leeromgeving, zoals dat door Timmermans (2012) is beschreven, als uitgangspunt.

2.3 PIJLER 2: ► SAMEN ONDERZOEKEN EN ONDERWIJS ONTWIKKELEN

In het onderwijs wordt steeds vaker praktijkonderzoek uitgevoerd met als doel systematische verbetering van de onderwijspraktijk. Studenten worden opgeleid tot 'reflectieve professionals': leerkrachten die kritisch kunnen reflecteren op de eigen onderwijspraktijk, systematisch kunnen werken aan verbetering van praktijkvraagstukken en kunnen bijdragen aan schoolontwikkeling Oostdam & van Enthoven, 2014). Daarvoor is een nieuwsgierige, kritische, onderzoekende houding nodig en de beheersing van een aantal basale onderzoeksvaardigheden.

In deze pijler wordt de rol van praktijkonderzoek bij verdergaande samenwerking in het kader van het samen opleiden uitgewerkt. Aspecten die onder meer aan de orde komen zijn: leerteams, onderzoeksagenda en kennisdeling. Bij deze pijler nemen we de twee functies van praktijkonderzoek als uitgangspunt: praktijkonderzoek, met als doel onderwijsontwikkeling en praktijkonderzoek als middel tot een professionele dialoog tussen collega's (Ros 2010; Snoek, 2012). Daarnaast worden de begrippen 'betekenis, eigenaarschap en dialoog'⁴ als kernelementen gezien (Snoek, Bekebrede, Hanna, Creton & Edzes, 2016).

2.4 PIJLER 3: ► SAMEN PROFESSIONALISEREN

Uitgangspunt bij de pijler 'samen professionaliseren' is een hoogwaardige begeleiding van de student tijdens zijn ontwikkeling tot startbekwame leerkracht en de periode daarna tijdens de inductiefase. Opleiding en werkveld zijn in dit proces gezamenlijk verantwoordelijk voor de kwaliteit van opleiden, begeleiden en beoordelen. Om die kwaliteit ook op lange termijn te borgen blijven alle betrokkenen zich professioneel ontwikkelen op het gebied van de eigen opleiders-, begeleiders- en beoordelingskwaliteiten, en ook met het oog op de kwaliteit van opleiding en van stageplekken.

De kwaliteit van de begeleiding en beoordeling van studenten wordt geborgd door expliciete aandacht voor de professionalisering van de begeleiders en beoordelaars. Bij de kwaliteitsborging wordt aangesloten bij de VELON Beroepsstandaard (2012). Bij verdergaande samenwerking komt ook de uitwisseling van expertise aan de orde: de wijze waarop opleiding en werkveld gebruik maken van elkaars deskundigheid. Ook wordt ingegaan op post-initiële opleidingstrajecten. Het functioneren in onderzoeksgroepen / leerteams met verschillende geledingen en studenten is bijvoorbeeld een middel om te werken aan professionalisering.

⁴ Betekenis – Inhoud heeft waarde voor de deelnemers, het raakt de eigen praktijk of identiteit.
Eigenaarschap – Deelnemers ervaren dat ze daadwerkelijk invloed kunnen hebben op te maken keuzes.
Dialoog – De inhoud prikkelt, stimuleert en daagt de deelnemers uit tot dialoog waardoor nieuwe inzichten ontstaan.
Deze drie aspecten samen zorgen ervoor dat er nieuwe inzichten kunnen ontstaan.

3. BASISKWALITEIT EN 3 OPTIES

3.1 INLEIDING

Aan elke pijler van het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’ (figuur 2) zijn vier kolommen toegevoegd. In de eerste kolom wordt de ‘basiskwaliteit’ beschreven. Dat is de kwaliteit waar alle Opleidingsscholen ten minste aan moeten voldoen om te kunnen waarborgen dat we studenten opleiden tot startbekwame leerkrachten. In de drie kolommen volgend op de kolom ‘basis’ worden de ‘opties’ beschreven (optie A, B en C). In deze kolom staat per pijler omschreven wat er in de Opleidingsschool op de betreffende pijler wordt aangeboden. Per pijler

bouwt het op, dat wil zeggen dat er verdere inhoudelijke verdieping plaatsvindt op de genoemde aspecten en/of dat de samenwerking verder wordt geïntensiveerd. De formuleringen in het model zijn zodanig dat ze enerzijds richting geven aan de ontwikkeling van een Opleidingsschool; anderzijds voldoende ruimte bieden voor eigen, authentieke inkleuring: ‘ruimte binnen kaders’. Het model is bedoeld om een denkrichting aan te geven, waarbinnen variaties mogelijk zijn. In bijlage 1 is het volledige model per pijler compact weergegeven op één pagina.

		BASIS	A	B	C
SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM	PIJLER 1: SAMEN OPLEIDEN				
	PIJLER 1: SAMEN ONDERZOEKEN EN ONDERWIJS ONTWIKKELEN				
	PIJLER 1: SAMEN PROFESSIONALISEREN				

Figuur 2: Basiskwaliteit en drie opties bij de drie pijlers van het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’.

3.2 PIJLER 1: SAMEN OPLEIDEN

SAMEN
OPLEIDEN

3.2.1 BASISKWALITEIT

De Opleidingsschool biedt onderwijs en stageplaatsen aan in een rijke leeromgeving met opleiders, begeleiders en beoordelaars die opleidingsdidactisch, agogisch, organisatorisch & beleidsmatig en ontwikkelingsbekwaam zijn. Schoolopleiders en instituutsopleiders nemen deel aan periodieke bijeenkomsten die vanuit het opleidingsinstituut worden georganiseerd ten behoeve van centrale inhoudelijke en organisatorische afstemming. In lijn daarmee organiseert iedere Opleidingsschool bijeenkomsten voor schoolopleiders waarin vertaling naar en afstemming in de lokale situatie centraal staat.

Om te borgen dat de student op een positieve en kwalitatieve wijze kennismaakt met het vak 'leerkracht basisonderwijs', voldoet de leeromgeving aan een aantal voorwaarden:

► **De Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) biedt de student een rijke leeromgeving**

- De opleidingsbasisschool valt ten minste onder het basistoezicht van de Inspectie voor het Onderwijs; het opleidingsinstituut is geaccrediteerd door de NVAO.
- De mentor toont voorbeeldgedrag in pedagogisch-didactisch handelen, waardoor er voor de studenten 'good practices' te zien zijn waarvan valt te leren.

- De mentor is voorbeeldmatig in haar onderzoekende houding: kritisch, nieuwsgierig en analyserend ten aanzien van het (eigen) onderwijs.
- De student krijgt van de mentor en de schoolopleider de ruimte voor de opdrachten en taken die vanuit het opleidingsinstituut worden aangereikt.
- De mentor en schoolopleider tonen aandacht voor opdrachten en taken van de student en hebben kennis van de documenten ten behoeve van de stage.
- De mentor en schoolopleider nemen de tijd voor begeleiding en verbinden hun praktisch handelen met theorie die op de opleiding aan de orde komt.
- De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) nodigt de student uit voor bijeenkomsten op school, gericht op kennis delen ("halen").
- Het opleidingsinstituut zorgt voor een onderwijsaanbod waarin de theorie die aan de orde komt wordt geïllustreerd aan de hand van actuele praktijkvoorbeelden, onder meer vanuit de Amsterdamse onderwijspraktijk.
- Het opleidingsinstituut zorgt dat de studenten zich theorie en vaardigheden eigen kunnen maken door er actief mee aan de slag te gaan.
- Het opleidingsinstituut neemt initiatief om de leeromgeving op het opleidingsinstituut en de leeromgeving in de praktijk optimaal op elkaar af te stemmen in bijeenkomsten voor opleiders en begeleiders, met het oog op centrale afstemming tussen alle Opleidingsscholen.
- In hun lesgeven fungeren docenten als rolmodel voor studenten: 'teach as you preach'.

► **De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) biedt leeractiviteiten aan op groeps- en schoolniveau**

Iedere Opleidingsschool (onderwijspraktijk) heeft het eigen aanbod aan leeractiviteiten waarvan de student gebruik kan maken in beeld gebracht aan de hand van vier typen activiteiten⁵:

- Onderwijs- en onderwijsondersteunende activiteiten voor/met leerlingen in de groep die een leerkracht uitvoert ten behoeve van het onderwijs aan de leerlingen in zijn groep.
- Activiteiten op schoolniveau: activiteiten ten behoeve van het team, het totale onderwijs en de onderwijsvernieuwing op de school.
- Toegang tot (hulp-)bronnen, documenten en systemen (zorgsysteem, leerlingvolgsysteem, etc.) die nodig zijn op school om het onderwijsproces goed te laten verlopen.
- Professionaliseringsactiviteiten: activiteiten die tot doel hebben (toekomstige) leerkrachten te professionaliseren in of te ondersteunen bij hun dagelijkse werkzaamheden. Ook activiteiten die gericht zijn op kennis delen vallen hier onder.

► **De Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) biedt begeleiding en beoordeling in een veilig en positief leerklimaat**

Het opleiden vindt plaats in een omgeving waarin oog is voor het opbouwen van goede (werk)relaties en waarin de student zich gezien en welkom voelt. In een dergelijke leeromgeving mag geleerd worden en zijn fouten

input voor verdere ontwikkeling.

Kenmerken van een positieve en veilige leeromgeving zijn:

- De mentor en school- en instituutsopleider stellen hoge doch reële verwachtingen aan de student.
- De mentor en school- en instituutsopleider zijn in staat om goede feedback te geven en hebben met het oog hierop een aantal communicatiestrategieën tot hun beschikking.
- De mentor en school- en instituutsopleider helpen de student bij het reflecteren op wat goed gaat en wat beter kan.
- De school- en instituutsopleider signaleren barrières in het leren van studenten en zijn in staat de student gericht verder te helpen.

In diverse uitvoeringsdocumenten wordt concreet uitgewerkt wat er precies, in de praktijk, zichtbaar is op bovenstaande punten.

3.2.2 OPTIE A

De Opleidingsschool biedt stageplaatsen aan in een rijke leeromgeving met *leeractiviteiten*⁶ die deels specifiek gericht zijn op de *profilering van de Opleidingsschool*. De Opleidingsschool heeft de mogelijkheid op basis van expertise incidenteel *specifieke begeleidingsvormen in te zetten*, bv. beeldbegeleiding, peercoaching. De Opleidingsschool organiseert bijeenkomsten voor mentoren en/of schoolopleiders waarin intervisie en collegiale consultatie centraal staan.

⁵ Affordance: diversiteit en kwaliteit van leeractiviteiten. Agency: de mate waarin de student gebruik weet te maken van het aanbod. (Timmermans, 2012).

⁶ De cursiveringen geven aan waarin de formuleringen van de betreffende cel zich specifiek onderscheiden van de voorgaande omschrijvingen in dezelfde pijler.

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk) de student stimuleert expliciet een keuze te maken uit de leeractiviteiten die de Opleidingsschool aanbiedt en maakt concrete afspraken hierover.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk) zich profileert door het basisaanbod van leeractiviteiten te verrijken met extra leeractiviteiten op het gebied van de profilering van de Opleidingsschool (bijvoorbeeld hoogbegaafdheid, ouderbetrokkenheid en educatief partnerschap; wetenschap & techniek, onderzoekend en ontwerpen leren; opbrengstgericht werken).
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk) op basis van expertise incidenteel specifieke begeleidingsvormen inzet, zoals bijvoorbeeld beeldbegeleiding, peercoaching of lesson study.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) bijeenkomsten organiseert voor praktijkbegeleiders (mentoren, schoolopleiders en instituutopleiders) waarin intervisie en collegiale consultatie centraal staan, met het oog op verdieping van de onderlinge inhoudelijke en organisatorische afstemming en borging van kwaliteit.

3.2.3 OPTIE B

De Opleidingsschool biedt stageplaatsen aan in een rijke leeromgeving met *leeractiviteiten waarin het conceptueel niveau (traditionele en/of nieuwe onderwijsconcepten) nadrukkelijk aan de orde komt.*

De Opleidingsschool heeft de mogelijkheid op basis van expertise *structureel specifieke begeleidingsvormen in te zetten, bv. beeldbegeleiding, peercoaching.*

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit en optie A.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) inhoudelijke begeleiding biedt op het gebied van onderwijsconcepten (traditionele/eigentijdse vernieuwingsconcepten). In de begeleiding komt het conceptuele

niveau (en de vertaling daarvan naar onderwijsactiviteiten: constructive alignment) nadrukkelijk aan de orde.

- de inhoudelijke begeleiding op conceptueel niveau in handen is van experts op het specifieke concept. De begeleiding en beoordeling is (indien van toepassing) afgestemd op de certificerings- of diploma-eisen voor de betreffende onderwijsrichting.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) voor de begeleiding van studenten structureel schoolopleiders inzet die expert zijn / geschoold zijn in specifieke begeleidingsvormen, bijvoorbeeld beeldbegeleiding, peercoaching of lesson-study.

3.2.4 OPTIE C

De Opleidingsschool breidt het systematisch gebruik van de rijke leeromgeving uit met *leeractiviteiten in het kader van post-initiële scholing van startende leerkrachten.*

De Opleidingsschool sluit met *post-initiële begeleidings- en opleidingstrajecten* voor startende leerkrachten aan op het initiële onderwijsaanbod.

De Opleidingsschool biedt *maatwerk in begeleiding van startende leerkrachten.*

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit, optie A en B.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- op basis van een behoeftepeiling in alle opleidingsbasisscholen door de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) een begeleidings-/ professionaliserings-/ nascholingsaanbod voor startende leerkrachten wordt ontwikkeld 'op maat', met specifieke aandacht voor leertrajecten die doorlopende leerlijnen tussen hbo- (bachelor)- en wo-(master)niveau kunnen versterken (initieel en post-initieel sluiten op elkaar aan).

3.3 PIJLER 2: SAMEN ONDERZOEKEN EN ONTWIKKELEN

SAMEN
ONDERZOEKEN EN
ONTWIKKELEN

3.3.1 BASISKWALITEIT

De Opleidingsschool geeft de student ruimte om (afstudeer)onderzoek uit te voeren, in afstemming met de ontwikkeling op de opleidingsbasisschool. De Opleidingsschool is gericht op kennisdeling intern door studie- en themadagen, workshops etc. te organiseren.

De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) geeft de student de ruimte om een (afstudeer)onderzoek uit te voeren.

- Het opleidingsinstituut zorgt ervoor dat het afstudeeronderzoek van de student wordt begeleid door begeleiders die inhoudelijk expert zijn en/of geschoold in onderzoeksvaardigheden.
- De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) geeft blijk van een onderzoekende en open houding door met een kritische blik naar het (eigen) onderwijs te kijken.
- De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) geeft de student de ruimte om een (afstudeer)onderzoek uit te voeren over een onderwerp dat door de school is aangedragen of over een door de student zelf gekozen onderwerp.
- De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) ondersteunt en faciliteert dataverzameling door de student (enquête, interview, observaties, ...).
- De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) stelt de student in de gelegenheid om – in het kader van kennisdeling – de resultaten van het (afstudeer)onderzoek te delen met (een deel van) het team.

- De Opleidingsschool (onderwijspraktijk) nodigt de student uit om deel te nemen aan momenten van kennisdeling in de Opleidingsschool (studiedagen, workshops, overleg in leerteams).

3.3.2 OPTIE A

De Opleidingsschool zorgt ervoor dat de deelnemende opleidingsbasisscholen *jaarlijks onderzoeksvragen formuleren, passend bij de ontwikkelthema's van de betreffende opleidingsbasisschool*⁷.

De Opleidingsschool faciliteert inhoudelijk driehoeksoverleg van student, opleidingsbasisschool en opleiding rondom opzet en uitvoering van het afstudeeronderzoek.

De Opleidingsschool is gericht op kennisdeling intern door *structureel studie- en themadagen, workshops etc. te organiseren.*

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk) ervoor zorgt dat de opleidingsbasisscholen jaarlijks onderzoeksvragen formuleren, passend bij de eigen ontwikkelthema's, met het oog op het afstudeeronderzoek van studenten.
- de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) zorgt ervoor dat er inhoudelijk driehoeksoverleg van student, opleidingsbasisschool en opleiding kan plaatsvinden rondom opzet en uitvoering van het afstudeeronderzoek.

⁷ Voor UPvA is deze omschrijving bij A op de pijler Onderzoeken en onderwijs ontwikkelen een minimale vereiste vanwege de eisen die worden gesteld aan onderzoek binnen een universitaire bachelor.

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) structureel studie- en themadagen organiseert waarop kennis – opgedaan in praktijkonderzoeken die zijn uitgevoerd door leerteams – wordt gedeeld in de vorm van presentaties, het verzorgen van workshops. Studenten worden uitgenodigd deel te nemen.

3.3.3 OPTIE B

De Opleidingsschool formuleert jaarlijks onderzoeksvragen, gericht op schoolontwikkeling en aansluitend bij de onderzoeksagenda van het bestuur en de onderzoeksagenda van HvA/UPvA.

In de Opleidingsschool wordt gewerkt met leerteams (waarin leerkrachten en docenten participeren) en studenten wordt de mogelijkheid geboden om hieraan deel te nemen.

De Opleidingsschool is gericht op kennisdeling intern en extern door structureel studie- en themadagen, workshops etc. te organiseren en door het verzorgen van publicaties.

De Opleidingsschool nodigt studenten uit actief te participeren ('halen en brengen').

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit en optie A.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk) jaarlijks onderzoeksvragen formuleert voor afstudeeronderzoeken, gericht op schoolontwikkeling en voortkomend uit / aansluitend bij de onderzoeksagenda's van zowel het bestuur als HvA/UPvA.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk) de student de mogelijkheid biedt om met het oog op het afstudeeronderzoek aan te sluiten bij onderzoek in een leerteam. Deze leerteams bestaan uit vertegenwoordigers vanuit de basisschool (leerkrachten, directieleden, begeleiders) en incidenteel experts vanuit de opleiding.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) er voor zorgt dat kennis niet alleen wordt gedeeld binnen de eigen Opleidingsschool, maar ook met andere Opleidingsscholen van Pabo HvA en UPvA.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidings-

instituut) publiceert over de resultaten van praktijkonderzoeken die zijn uitgevoerd binnen de leerteams (publicaties vaktijdschriften en websites, verzorgen van lezingen op landelijke studiedagen).

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) studenten uitnodigt actief te participeren en zelf een bijdrage te leveren.

3.3.4 OPTIE C

De Opleidingsschool formuleert onderzoeksvragen die aansluiten bij een Opleidingsschool overstijgend, overkoepelend thema.

De Opleidingsschool werkt met leerteams waarin structureel inhoudelijk experts vanuit de opleiding en studenten participeren.

De Opleidingsschool is gericht op landelijke kennisdeling door deel te nemen aan en/of bijdrage te leveren aan landelijke congressen.

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit, optie A en B.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) ook onderzoeksvragen formuleert die aansluiten bij een Opleidingsschooloverstijgend, overkoepelend, thema.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) ervoor zorgt dat de student met het oog op het afstudeeronderzoek aan kan sluiten bij onderzoek in een leerteam. Deze leerteams bestaan uit vertegenwoordigers vanuit de basisschool (leerkrachten, directieleden, begeleiders) en structureel experts vanuit de opleiding.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) deelneemt aan werkplaatsen waarin leerteams praktijkgericht onderzoek doen rondom een (overkoepelend) thema. In de leerteams binnen de werkplaats zitten (wetenschappelijke) onderzoekers, leerkrachten en studenten.
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) gericht is op landelijke kennisdeling door deel te nemen aan en/of bijdrage te leveren aan landelijke congressen, zoals bijvoorbeeld de VELON conferentie.

3.4 PIJLER 3: SAMEN PROFESSIONALISEREN

**SAMEN
PROFESSIONALISEREN**

3.4.1 BASISKWALITEIT

De Opleidingsschool zet praktijkbegeleiders⁸ in die zijn geschoold in lijn met de eisen van de landelijke beroepsstandaard voor lerarenopleiders. 75% van de praktijkbegeleiders heeft de basistraining afgerond of is hiermee bezig. Binnen de Opleidingsschool vindt op incidentele basis uitwisseling van expertise plaats met experts vanuit het werkveld en experts vanuit de opleiding.

► **Praktijkbegeleiders: rolmodellen, bekwaam en geschoold**

In de Opleidingsschool wordt scholing aangeboden en gefaciliteerd. In de scholing wordt stapsgewijs toegevoerd naar het voldoen aan de eisen van de landelijke beroepsstandaard voor lerarenopleiders (VELON, 2012). Vier competentiegebieden staan centraal: opleidingsdidactisch bekwaam, agogisch bekwaam, organisatorisch & beleidsmatig bekwaam en ontwikkelingsbekwaam⁹.

- In de Opleidingsschool worden praktijkbegeleiders (mentoren, schoolopleiders en instituutopleiders) ingezet die voor de student een rolmodel zijn en zijn geselecteerd op basis van aantoonbare praktijkervaring en begeleidingsvaardigheden.
- Begeleiders en beoordelaars beheersen begeleidingsvaardigheden (vastgelegd in competentieprofielen, die zijn ontwikkeld in lijn met de VELON-beroepsstandaard voor (leraren)opleiders).
- Scholing van schoolopleiders (basis en verdiepend) wordt ontwikkeld in lijn met de VELON-beroepsstandaard en uitgevoerd door het opleidingsinstituut.

Inhoudelijke afstemming van de praktijkbegeleiding op het curriculum 'Leren lesgeven in de grote stad (Amsterdam) is onderdeel van de scholing.

- Scholing van mentoren (basis en verdiepend) wordt ontwikkeld in lijn met de VELON-beroepsstandaard door de Opleidingsschool en gezamenlijk uitgevoerd door de instituutopleider en (coördinerend) schoolopleider. Inhoudelijke afstemming van de praktijkbegeleiding op het curriculum 'Leren lesgeven in de grote stad (Amsterdam) is onderdeel van de scholing.
- Begeleiding van studenten door (door HvA) gecertificeerde mentoren en schoolopleiders die ten minste een basistraining voor mentoren, respectievelijk schoolopleiders, hebben gevolgd (75%).
- Begeleiding en beoordeling van studenten is gescheiden: dagelijkse begeleiding door de mentor, begeleiding op hoofdlijnen en beoordeling door de schoolopleider.
- Academisch geschoolde schoolopleiders begeleiden UPvA-studenten bij hun persoonlijke, professionele ontwikkeling.
- Beoordeling van studenten vindt plaats door schoolopleiders die de (HvA-)training voor schoolopleiders hebben gevolgd en door de examencommissie formeel zijn benoemd als examiner.
- Schoolopleiders participeren jaarlijks in inhoudelijke en organisatorische bijeenkomsten rondom 'Samen Opleiden', gericht op professionalisering en borging van de kwaliteit van de stages. De inhoud, focus en vorm van deze bijeenkomsten wordt door het opleidingsinstituut en onderwijspraktijk samen bepaald.

⁸ Praktijkbegeleiders: instituutopleiders, (academische) schoolopleiders en mentoren.

⁹ Opleidingsdidactisch bekwaam: de opleider kan leerprocessen van (aanstaande) leraren vormgeven, voorbeeldmatig opleiden, wisselwerking tussen theorie en praktijk bevorderen en de ontwikkeling van (aanstaande) leraren beoordelen.

Agogisch bekwaam: de opleider kan adequaat interpersoonlijk handelen, kan omgaan met diversiteit

en het begeleiden van de ontwikkeling van de beroepsidentiteit van de (aanstaande) leerkracht. Organisatorisch en beleidsmatig bekwaam: de opleider kan het samen opleiden vormgeven, werken in een team, een bijdrage leveren aan het beleid en de organisatie van de lerarenopleiding. Ontwikkelingsbekwaam: de opleider kan reflecteren op het eigen handelen, zich onderzoekend opstellen en de eigen professionaliteit actief onderhouden (Beroepsstandaard VELON, 2012).

- Scholing met het oog op certificering van (academisch) schoolopleiders wordt verzorgd door het opleidingsinstituut. Inhoudelijke afstemming van de praktijkbegeleiding op het curriculum 'Leren lesgeven in de grote stad (Amsterdam) is onderdeel van de scholing. De inhoud, focus en vorm van deze trainingen komt in samenwerking tussen het opleidingsinstituut en de onderwijspraktijk tot stand.

► Werken op basis van uniforme afspraken

- De kwaliteit en werkwijze rondom samen opleiden is vastgelegd in documenten met uniforme afspraken rondom inhoud en organisatie (zoals praktijkgids, beoordelingsformulieren, procedures, taken, rollen en verantwoordelijkheden en gedragscode student).
- Alle betrokkenen (op opleidingsinstituut en in de onderwijspraktijk) werken op basis van de vastgelegde afspraken zodat wordt geborgd dat studenten in verschillende Opleidingsscholen op dezelfde wijze en volgens dezelfde criteria worden beoordeeld en overal met dezelfde studiebelasting te maken hebben.
- Kennis rondom begeleiden en beoordelen wordt gedeeld in opleidingsteams in de onderwijspraktijk van de eigen Opleidingsschool en in Opleidings-schooloverstijgend Overleggen Samen Opleiden in Amsterdam (OSOIA) die vanuit het opleidingsinstituut worden belegd.
- Specifieke expertise vanuit de praktijk wordt incidenteel ingezet ten behoeve van het onderwijs op de opleiding (bijvoorbeeld verzorgen workshops, gast in college, gastcolleges¹⁰).

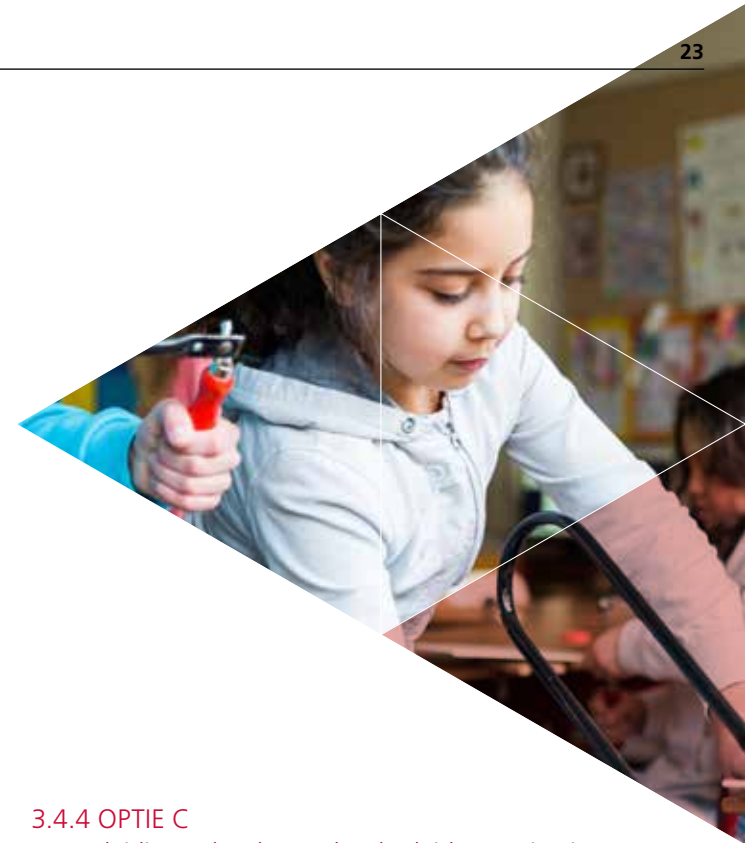
3.4.2 OPTIE A

De Opleidingsschool zet praktijkbegeleiders in die zijn *geschoold in lijn met de eisen van de landelijke beroepsstandaard voor lerarenopleiders*. 90% van de mentoren en schoolopleiders heeft de basistraining afgerond, 65% heeft een verdiepende training afgerond of is hiermee bezig. Binnen de Opleidingsschool vindt *structureel uitwisseling van expertise* plaats door experts werkveld en experts opleiding, op zowel het opleidingsinstituut als bij scholingsmomenten in het werkveld, met het oog op *verbinding theorie en praktijk*.

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) zorgt voor begeleiding van studenten door gecertificeerde mentoren en schoolopleiders die ten minste een basistraining voor mentoren, respectievelijk schoolopleiders, hebben gevolgd (90%) en een verdiepende training (65%).
- de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) bijeenkomsten organiseert waar expertise structureel wordt uitgewisseld en gedeeld met het oog op verbinding theorie en praktijk, bijvoorbeeld experts (schoolopleiders, mentoren, ...) vanuit het werkveld verzorgen gastcolleges (of gast in college) op het opleidingsinstituut en docenten van de opleiding verzorgen workshops in het werkveld.

3.4.3 OPTIE B

De Opleidingsschool zet schoolopleiders en instituutsoopleiders in die zijn *gecertificeerd als lerarenopleider op basis van de Beroepsstandaard VELON (50%)*. Binnen de Opleidingsschool vindt *ontwikkeling en uitwisseling van expertise plaats met het oog op verdere ontwikkeling van curriculum en post-initiële trajecten*.

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit en optie A.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) studentbegeleiding biedt door VELON-gecertificeerde schoolopleiders en instituutsoopleiders (50%).
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) zittende leerkrachten professionaliseert op het gebied van het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek met het oog op school- en/of onderwijsontwikkeling.
- de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) experts (schoolopleiders, mentoren,...) uitnodigt een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en uitvoering van studieonderdelen op het opleidingsinstituut (bijvoorbeeld door het verzorgen van colleges en workshops).
- de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) experts vanuit de opleiding uitnodigt een bijdrage te leveren aan de professionalisering van personeel in de Opleidingsschool (bijvoorbeeld door het verzorgen van een onderdeel bij studiedagen en/of het verzorgen van workshops in het kader van na- en bijscholing).
- binnen de Opleidingsschool (opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) ontwikkeling en uitwisseling van expertise plaatsvindt met het oog op verdere ontwikkeling van het curriculum en van post-initiële trajecten.

3.4.4 OPTIE C

De Opleidingsschool zet schoolopleiders en instituutsoopleiders in die zijn *gecertificeerd als lerarenopleider op basis van de Beroepsstandaard VELON (75%)*. Binnen de Opleidingsschool wordt *professionalisering 'op maat' van de Opleidingsschool gezamenlijk ontwikkeld*, aansluitend bij lokale en landelijke lerarenagenda's gericht op post-initiële trajecten.

De Opleidingsschool voldoet aan de basiskwaliteit, optie A en B.

De samenwerking wordt geïntensiveerd doordat:

- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) studentbegeleiding biedt door VELON gecertificeerde schoolopleiders en instituutsoopleiders (75%).
- de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) jaarlijks een plan opstelt rondom uitwisseling van expertise vanuit werkveld en opleiding bij opleiden studenten en professionaliseren leerkrachten in het werkveld.
- mentorentraining en verdiepende mentorentraining is onderdeel van professionalisering van leerkrachten in het werkveld.
- binnen de Opleidingsschool (onderwijspraktijk en opleidingsinstituut) professionalisering 'op maat' gezamenlijk wordt ontwikkeld, aansluitend bij lokale en landelijke lerarenagenda's gericht op post-initiële trajecten, bijvoorbeeld Junior Leraarschap, Montessori-opleiding.

¹⁰ Bij een gastcollege wordt een college zelfstandig uitgevoerd door een gastdocent. Een 'gast in college' levert een inhoudelijke praktijkbijdrage als onderdeel van een college dat wordt uitgevoerd door een vakdocent. De bijdrage bestaat bijvoorbeeld uit het beantwoorden van praktijkvragen of door te vertellen over een bepaalde praktijk aanpak.

4. KWALITEITS- BORGING

4.1 INLEIDING

Samenwerken in het kader van Samen Opleiden betekent dat er overeenstemming is over het gegeven dat het leren in de onderwijspraktijk een belangrijk onderdeel is van het curriculum van de (academische) Pabo. Daarbij is het essentieel dat er op de Opleidingsscholen wordt opgeleid met het oog op de beoogde eindkwalificaties en dat het programma, het personeel en de voorzieningen het voor studenten mogelijk maken die eindkwalificaties te beha-

len. Een adequaat systeem van toetsing is nodig en een kwaliteitssysteem waarin de Opleidingsscholen periodiek worden geëvalueerd. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor verbetermaatregelen (Verbiest & Timmermans, 2015). In de paragrafen van dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de kwaliteit van begeleiders en beoordelaars en op de systematiek van kwaliteitszorg.

4.2 KWALITEIT EN PROFESSIONALISERING BEGELEIDERS EN BEOORDELAARS

De Opleidingsschool garandeert dat studenten de gelegenheid krijgen om ervaring op te doen in gevarieerde onderwijssituaties. Het is van belang dat studenten de curriculumonderdelen die op het opleidingsinstituut worden aangeboden en de curriculumonderdelen in de (stage) praktijk als een samenhangend geheel ervaren. Dat wordt onder meer bevorderd door studenten te ondersteunen bij het verbinden van theorie en praktijk. Dat gebeurt enerzijds omdat studenten in het opleidingsinstituut kennis nemen van theorieën rond opvoeding en onderwijs en die verbinden met hun praktijkervaringen en anderzijds, in de onderwijspraktijk, bij de stages, het praktisch handelen wordt geduid en verantwoord met behulp van theorie. De Opleidingsschool zet voldoende opleiders (docenten) en praktijkbegeleiders (mentoren, schoolopleiders en instituutopleiders) in om de studenten te begeleiden en te beoordelen. Zij zijn aantoonbaar deskundig in het opleiden, begeleiden en beoordelen van studenten, zijn bereid zich hierin verder te scholen en staan open voor afstemming en samenwerking. Zij fungeren als rolmodel, zijn zich van deze rol bewust en zetten dit actief en gericht in bij hun begeleiding.

De Opleidingsschool heeft een visie op professionalisering geformuleerd en zorgt ervoor dat de betrokkenen deelnemen aan bijeenkomsten waarin verdere scholing en organisatorische en inhoudelijke afstemming (intern en met andere Opleidingsscholen) centraal staan.

Aan instituutopleiders en schoolopleiders worden specifieke eisen gesteld op het gebied van begeleidingsvaardigheden om voor deze taak in aanmerking te kunnen komen. Middels een machtiging van de examencommissie van het opleidingsinstituut zijn zij als examinator bevoegd de stages van de studenten te beoordelen.

Ten behoeve van scholing en inhoudelijke afstemming worden er binnen de samenwerking op de verschillende niveaus bijeenkomsten en trainingen georganiseerd.

Jaarlijks worden er vanuit het opleidingsinstituut twee 'opleidersmiddagen' georganiseerd (elk semester) waar alle schoolopleiders, coördinerend schoolopleiders en instituutopleiders met elkaar aan het werk gaan rondom drie aandachtsgebieden:

1. Professionalisering (training, met focus op 'onderhoud' vaardigheden)
2. Inhoudelijke afstemming op het curriculum (verbinding theorie-praktijk en vice versa)
3. Inspiratie en ontmoeting

Deze opleidersmiddagen worden inhoudelijk gezamenlijk voorbereid vanuit het opleidingsinstituut en de onderwijspraktijk; de regie en organisatie valt onder de verantwoordelijkheid van het opleidingsinstituut.

Professionalisering, specifiek voor instituutsopleiders

De instituutsopleiders zijn opgeleid op masterniveau en hebben aanvullend een Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid (BDB). Daarmee zijn zij bevoegd om les te geven in het hbo. Zij nemen jaarlijks deel aan diverse teambrede scholingsbijeenkomsten, onder meer op het gebied van onderzoek en toetsing. In de komende jaren zullen alle instituutsopleiders hun VELON-registratie als lerarenopleider behalen. Daarnaast werkt elke instituutsopleider actief aan de professionalisering op het eigen vakgebied. Het curriculum op de universitaire Pabo wordt deels verzorgd door docenten van de Pabo; deels door docenten van de UvA. De universitaire docenten zijn in de meeste gevallen gepromoveerd en in het bezit van een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO).

Professionalisering, specifiek voor schoolopleiders

Vanuit het opleidingsinstituut worden basistrainingen en verdiepende trainingen voor schoolopleiders ontwikkeld en aangeboden. Inhoudelijk staat de ontwikkeling van de bekwaamheid als lerarenopleider centraal. Dit sluit aan bij de beroepsstandaard voor lerarenopleiders (VELON, 2012), dat wil zeggen dat met het volgen van de basistraining en verdiepende training al voor een deel kan worden gewerkt aan het voldoen aan de eisen voor registratie als lerarenopleider. Daarnaast wordt expliciet aandacht besteed aan inhoudelijke afstemming op het curriculum en de verbinding theorie en praktijk en vice versa.

4.3 SYSTEMATIEK VAN KWALITEITSZORG

Essentieel in het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’ is het gegeven van ‘ruimte binnen kaders’. Aan de ene kant is er de ‘basiskwaliteit’ die iedere Opleidingsschool biedt. Deze moet ‘staan als een huis’. Iedere student moet erop kunnen vertrouwen dat hij professioneel wordt opgeleid tot een startbekwame leerkracht. Anderzijds is er voor iedere Opleidingsschool de mogelijkheid om de samenwerking te intensiveren en zich te profileren door eigen accenten te leggen binnen de opties A, B en C. Dit uitgangspunt

De academische schoolopleiders bij de UPvA zijn opgeleid op masterniveau.

Professionalisering, specifiek voor mentoren

Ten behoeve van de scholing van mentoren worden er in elke Opleidingsschool mentorentrainingen aangeboden: een basistraining en een verdiepende training. De trainingen worden verzorgd door de instituutsopleider en de coördinerend schoolopleider van de betreffende Opleidingsschool. In deze training staat de ontwikkeling van een deel van de opleidingsdidactische en agogische competenties als lerarenopleider (zoals verwoord in de beroepsstandaard voor lerarenopleiders, VELON, 2012) centraal. Daarnaast wordt expliciet aandacht besteed aan inhoudelijk afstemming op het curriculum en de verbinding theorie en praktijk en vice versa. Uitgangspunt bij de training is een gezamenlijk, algemeen deel, uitgewerkt en aangeleverd vanuit het opleidingsinstituut. Dit deel is samengesteld op basis van de voor alle Opleidingsscholen geldende eisen ten aanzien van mentoren. Iedere Opleidingsschool vult vervolgens dit algemene deel aan met de specifieke lokale informatie. Zo ontstaan mentorentrainingen die qua aanbod deels generiek zijn, deels contextspecifiek.

vraagt om een kwaliteitssystematiek die daarop aansluit. Het borgen en onderhouden van de basiskwaliteit van alle Opleidingsscholen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken Opleidingsscholen. In figuur 4 wordt zichtbaar op welke wijze de kwaliteit van het model Samen Opleiden in Amsterdam wordt geborgd. Daarna volgt een korte toelichting per onderdeel.

FREQUENTIE	EVALUATIES
vierjaarlijks	PEERREVIEW, basiskwaliteit (borging basiskwaliteit Samen Opleiden in Amsterdam)
	Schriftelijk en mondeling (multi-samengestelde, wisselende teams opleidingsinstituut en onderwijspraktijk) Regie: Regiegroep Samen Opleiden
2 x per jaar, eind semester	Hogeschoolbrede evaluaties, generieke aspecten (borgen gelijke kwaliteit alle studenten; zicht over geheel Samen Opleiden in Amsterdam)
	Schriftelijk Regie: Opleidingsinstituut
2 x per jaar, eind semester	Evaluatie per Opleidingsschool (zicht op eigen profilering Opleidingsschool in kader Samen Opleiden in Amsterdam)
	Schriftelijk Regie: Bestuur

Figuur 4: Systematiek van kwaliteitszorg binnen het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’.

Toelichting bij Figuur 4: Systematiek van kwaliteitszorg

Peerreviews

De gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle Opleidingscholen voor de basiskwaliteit van het Samen Opleiden wordt zichtbaar in periodieke peerreviews. In een peerreview wordt de kwaliteit van de Opleidingsschool kritisch bekeken door ‘peers’ (gelijken), professionals uit de opleiding en het werkveld die vanuit andere Opleidingscholen betrokken zijn bij Samen Opleiden in Amsterdam. De peerreviews vinden zoveel mogelijk plaats in het jaar voorafgaand aan een audit of accreditatie zodat met het oog daarop actuele informatie voorhanden is. Er worden gesprekken gevoerd aan de hand van een zelfevaluatiekader dat door de Opleidingsschool is ingevuld en dat wordt onderbouwd met visie- en werkdocumenten en evaluaties. De peerreviewgroep brengt schriftelijk verslag uit naar aanleiding van het gesprek. Per bezoek wordt er gewisseld van groepssamenstelling zodat iedere Opleidingsschool zowel een rol van beoordelaar als onderzochte heeft. De peerreviews hebben eigenlijk een dubbele functie: in de eerste plaats opgezet om gezamenlijk kwaliteit te borgen, heeft het tegelijkertijd ook de functie van collegiale uitwisseling en inspiratie (in elkaars keuken kijken).

Algemene evaluaties voor alle Opleidingsscholen

Om zicht te kunnen houden op de kwaliteit van de Opleidingsscholen als totaal en van iedere Opleidingsschool afzonderlijk, vinden er periodiek evaluaties plaats. Dit betreft voor een deel evaluaties die door het opleidingsinstituut

generiek worden uitgezet als onderdeel van het hogeschoolbrede systeem van kwaliteitszorg. Bij deze evaluaties worden studenten, mentoren, schoolopleiders, coördinerend schoolopleiders, instituutsopleiders en directeurs van alle Opleidingsscholen gevraagd naar hun ervaringen. Deze evaluaties zijn met name gericht op de basiskwaliteit zoals deze is geformuleerd in het model Samen Opleiden in Amsterdam. Deze evaluaties geven enerzijds de mogelijkheid vinger aan de pols te houden doordat ze na afloop van iedere onderwijsperiode worden afgenomen; anderzijds geeft het een totaalbeeld van de ervaringen rondom Samen Opleiden. Op basis van deze evaluaties kunnen uitspraken worden gedaan over de ontwikkeling van Samen Opleiden. De uitkomsten van deze evaluaties zijn input met het oog op verbeter- en ontwikkelmaatregelen die van toepassing zijn op het generieke deel, de samenwerking met alle Opleidingsscholen.

Evaluaties per Opleidingsschool

Aanvullend aan de algemene evaluaties worden er in iedere Opleidingsschool evaluaties afgenomen aan de hand van kwaliteitscriteria die zijn gelinkt aan de verschillende aspecten van optie A, B en C van het model Samen Opleiden in Amsterdam. De uitkomsten van deze evaluaties worden gezien als input met het oog op verbeter- en ontwikkelmaatregelen die bijdragen aan de streefdoelen zoals die zijn geformuleerd door de betreffende Opleidingsschool.

5. SAMENWERKINGS- EN ORGANISATIE- STRUCTUUR

5.1 INLEIDING

De samenwerking binnen de Opleidingsscholen is gericht op het uiteindelijke doel: de student optimaal begeleiden tot een startbekwame leerkracht. De uitgangspunten bij Samen Opleiden, ruimte voor verschillen tussen Opleidingsscholen en een richtinggevend samenhangend kader, zijn ook zichtbaar in de samenwerkingsstructuur van het samen opleiden.

Essentieel is dat de samenwerkingsstructuur zodanig wordt ingericht dat de student kan rekenen op hoogwaardige begeleiding tot startbekwame leerkracht, zowel op het opleidingsinstituut als in de onderwijspraktijk. In beide omgevingen leert en ontwikkelt de student zich. Dat is een voortdurende beweging van uitzoomen (in de leeromgeving van het opleidingsinstituut) en inzoomen (in de onderwijspraktijk, de basisschool). Fysiek heeft de student dus te maken met twee leeromgevingen, maar idealiter ervaart de student dit als één samenhangende leeromgeving waarin hij zich kan ontwikkelen tot een startbekwame leerkracht. Om de samenhang in de leeromgevingen zo optimaal mogelijk te maken is een aantal uitgangspunten op het gebied van de samenwerkingsstructuur vastgelegd:

- Rondom Samen opleiden is een samenwerkingsstructuur ingericht waarbij in alle overlegvormen zowel de opleiding als het werkveld zijn vertegenwoordigd. Bij de overlegvormen die ten doel hebben zaken generiek te regelen (d.w.z. afspraken met alle Opleidingsscholen), heeft de opleiding het initiatief; bij overlegvormen waarin zaken lokaal worden geregeld (binnen één Opleidingsschool), heeft het betreffende bestuur het initiatief.
- In alle Opleidingsscholen is een samenwerkingsstructuur opgezet waarin zowel op beleidsmatig als op operationeel niveau overleg plaatsvindt.
- Het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' is uitgangspunt bij het bepalen van de verdere koers van de Opleidingsschool. Iedere vier jaar, na de peerreview, worden in de stuurgroep van de Opleidingsschool, in een strategisch overleg tussen het opleidingsinstituut en het bestuur, afspraken gemaakt over de verdere

ontwikkeling van de samenwerking. Hierbij wordt het model 'Samen Opleiden in Amsterdam' gebruikt om de verdere koers te bepalen. De afspraken worden vastgelegd in de strategisch koersdocumenten van het bestuur en van de opleiding.

- Jaarlijks worden in een evaluatie- en planningsgesprek tussen het opleidingsinstituut en het bestuur afspraken gemaakt over de stand van zaken in relatie tot het strategisch koersdocument. Opleiding en bestuur zorgen ervoor dat de deelnemers aan het gesprek op inhoudelijk en organisatorisch goed geïnformeerd zijn van de stand van zaken. Concrete afspraken rondom inhoud, formatie en organisatie van het Samen Opleiden worden vastgelegd in een overeenkomst.

Samenwerking op operationeel niveau:

- Binnen de Opleidingsscholen wordt gewerkt aan de hand van uniforme en heldere afspraken rondom de begeleiding en beoordeling van studenten (rollen, taken en verantwoordelijkheden). Door deze werkwijze wordt geborgd dat studenten gelijke kansen hebben binnen de verschillende Opleidingsscholen en dat zij volgens dezelfde normen worden beoordeeld.
- Bij alle betrokkenen is er draagvlak om te werken volgens gezamenlijk vastgestelde werkwijzen. Alle betrokkenen houden zich aan de gemaakte afspraken.
- De rollen, taken en verantwoordelijkheden rondom het samen opleiden zijn helder en concreet uitgewerkt in profielbeschrijvingen, procedures en werkdocumenten.
- De rollen binnen de Opleidingsschool zijn opgenomen in het personeelsbeleid van de Pabo en het bestuur, en onderwerp van gesprek in de periodieke functionerings- en beoordelingsgesprekken.
- Er is voldoende ruimte in het takenpakket van de betrokkenen voor het uitvoeren van de taken in het kader van het samen opleiden.

5.2 ROLLEN BINNEN DE OPLEIDINGSSCHOOL

De samenwerking in Opleidingsscholen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het opleidingsinstituut en de schoolbesturen. Beiden zijn verantwoordelijk voor de voortgang van en actieve deelname in de gezamenlijke overleggen binnen de eigen Opleidingsschool, en tussen de Opleidingsscholen met het oog op algemene afspraken,

geldend voor alle Opleidingsscholen. Binnen de Opleidingsschool kunnen verschillende rollen worden onderscheiden. In paragraaf 5.4 zijn de rollen binnen de Opleidingsschool (schoolbestuur en opleidingsinstituut) nader uitgewerkt.

5.3 SAMENWERKINGSSTRUCTUUR

Zowel op beleidsmatig als op operationeel niveau vindt overleg plaats. Uitgangspunt in de samenwerking is het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’. In het schema op de volgende pagina is de samenwerkingsstructuur gevisualiseerd. Hieronder volgt een toelichting.

Regiegroep (beleidsmatig niveau)

In de Regiegroep nemen de bestuurders en de opleidingsmanagers de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het opleiden voor de grootstedelijke context en voor de verdere (kwaliteits)borging van het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’. De focus ligt op de invoering en uitwerking van het model: worden de afspraken nagekomen en welke vervolgstappen zijn nodig om het model goed verder uit te werken? De regiegroep komt twee maal per jaar bijeen op initiatief van de opleiding. Het overleg wordt inhoudelijk gevoed vanuit het Overleg Samen Opleiden in Amsterdam (OSOiA).

Overleg Samen Opleiden in Amsterdam – OSOiA (beleidsvoorbereidend niveau)

In het Overleg Samen Opleiden in Amsterdam (OSOiA) bespreken de coördinerend schoolopleiders- en de instituutopleiders inhoudelijke en organisatorische zaken rondom alle aspecten van het model Samen Opleiden in Amsterdam. Deze besprekingen kunnen leiden tot beleidsvoorstellen voor de stuurgroepen. Van elk bestuur neemt de coördinerend schoolopleider deel. Deze vertegenwoordigt het eigen bestuur en het eigen opleidingsteam en is verantwoordelijk voor het informeren van de stuurgroep en het opleidingsteam. Vanuit de opleiding neemt van elk bestuur de instituutopleider deel. Ieder jaar worden onderwerpen voor het OSOiA gezamenlijk vastgesteld in een jaaragenda. De coördinatoren Samen

Opleiden vanuit de opleidingen hebben het initiatief en dragen zorg voor de communicatie over en de organisatie van het overleg. Het OSOiA wordt inhoudelijk voorbereid door een voorbereidingsgroep die bestaat uit vier leden, te weten de beide coördinatoren Samen Opleiden vanuit de opleidingen en twee coördinerend schoolopleiders uit de Opleidingsscholen. In deze voorbereidingsgroep wordt per keer de agenda vastgesteld, op basis van keuzes uit de onderwerpen die zijn aangedragen vanuit het OSOiA en aansluitend bij de kaders van het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’. Het overleg vindt ten minste vier keer per jaar plaats, voorafgaand aan het OSOiA.

Stuurgroep (beleidsmatig niveau)

Elke Opleidingsschool heeft een stuurgroep die verantwoordelijk is voor de vertaling van de gezamenlijk gemaakte afspraken in de eigen organisatie. In de stuurgroep wordt daarnaast bepaald wat de ambities zijn rondom het Samen Opleiden en tot welke koers deze ambities leiden. Het bestuur zorgt ervoor dat de directeuren van de opleidingsbasisscholen nauw betrokken zijn bij het Samen Opleiden. Het beleid van de Opleidingsschool wordt iedere vier jaar opnieuw vastgesteld in een koersplan en jaarlijks vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. In de stuurgroep is zowel het beleidsmatige als het operationele niveau vertegenwoordigd. De leden van de stuurgroep zijn de bestuurder, de opleidingsmanager van de Pabo HvA en de UPvA, de coördinerend schoolopleider van het betreffende bestuur en de instituutopleider. De stuurgroep komt twee maal per jaar bijeen.

Figuur 5: Samenwerkingsstructuur Opleidingsscholen binnen het model ‘Samen Opleiden in Amsterdam’.

Opleidingsteam (operationeel niveau)

In elke Opleidingsschool is een opleidingsteam verantwoordelijk voor de uitvoering van het samen opleiden. In onderlinge afstemming worden allerlei inhoudelijke en praktische zaken rondom het samen opleiden onderling afgestemd en geregeld. Daarnaast levert het opleidingsteam gevraagd en ongevraagd input voor de jaarlijkse en vierjaarlijkse koersplannen van de Opleidingsschool. In het opleidingsteam participeren alle schoolopleiders van het betreffende bestuur, de coördinerend schoolopleider en de instituutopleider die vanuit het opleidingsinstituut is verbonden aan de betreffende Opleidingsschool. De coördinerend schoolopleider is samen met de instituutopleider

de eerstverantwoordelijke en initiatiefnemer van het overleg in het opleidingsteam. De coördinerend schoolopleider is degene die het opleidingsteam vertegenwoordigt in het Overleg Samen Opleiden in Amsterdam en de stuurgroep. Het opleidingsteam vergadert ten minste vier keer per jaar, voorafgaand aan elk onderwijsblok.

Elk onderwijsblok worden in het aansturingsteam van Pabo HvA en UPvA de organisatie en planning van de stage onderling afgestemd. Het aansturingsteam wordt gevormd door de beide coördinatoren Pabo HvA en UPvA, samen met de medewerkers van het stagebureau.

5.4 ROLLEN BINNEN DE OPLEIDINGSSCHOOL

De samenwerking in Opleidingsscholen is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van het opleidingsinstituut en de schoolbesturen. Beiden zijn verantwoordelijk voor de voortgang van en actieve deelname in de gezamenlijke overleggen binnen de eigen Opleidingsschool, en tussen de Opleidingsscholen met het oog op algemene afspraken, geldend voor alle Opleidingsscholen. Binnen de Opleidingsschool kunnen verschillende rollen worden onderscheiden.

Rollen, ingevuld vanuit het schoolbestuur

► Mentor

De mentor begeleidt de student individueel bij het leren in de dagelijks onderwijspraktijk in de klas. De mentor is in de basisschool het eerste aanspreekpunt voor de student. Hij geeft de student feedback op zijn dagelijkse activiteiten in de klas. De mentor brengt aan het eind van ieder onderwijsblok een advies uit aan de schoolopleider met het oog op de stagebeoordeling van de student¹¹.

► Schoolopleider

De schoolopleider begeleidt meerdere studenten, vaak ook op verschillende basisscholen. In de begeleiding ligt het accent op hoofdlijnen tijdens de periodieke stagebezoeken (ten minste vier maal per jaar). De schoolopleider is vraagbaak en sparringpartner voor de mentor. De schoolopleider is door de examencommissie als examiner formeel aangewezen als beoordelaar van de stages.

► Academische schoolopleider (UPvA)

De academische schoolopleider is vanuit het schoolbestuur gedetacheerd naar het opleidingsinstituut. De academische schoolopleider begeleidt meerdere studenten bij hun persoonlijke, professionele ontwikkeling en verzorgt de ULP¹² Leerkrachtvaardigheden. De academische schoolopleider is de linking pin tussen werkveld en de UPvA. De academische schoolopleider is door de examencommissie als examiner formeel aangewezen als beoordelaar van de leerkrachtvaardigheden.

► Coördinerend schoolopleider

De coördinerend schoolopleider is sleutelfiguur binnen de samenwerking, zij houdt zich zowel bezig met het beleidsmatige als het operationele niveau. De coördinerend schoolopleider vertegenwoordigt zowel het

bestuur als het opleidingsteam tijdens het Overleg Samen Opleiden in Amsterdam (OSOIA) en fungeert als linking pin in de contacten binnen de eigen Opleidingsschool en met het opleidingsinstituut en de andere besturen. De coördinerend schoolopleider is verantwoordelijk voor het informeren van de stuurgroep en het opleidingsteam. Zij initieert en coördineert samen met de instituutopleider het overleg tussen de schoolopleiders van de eigen Opleidingsschool. Beiden stimuleren en bewaken optimale afstemming tussen opleidingsinstituut en onderwijspraktijk.

► Directeur basisschool

De directeur heeft een belangrijke rol bij het stimuleren en faciliteren van alle aspecten rondom het samen opleiden (opleiden, onderzoeken & onderwijs ontwikkelen en professionaliseren). Het is essentieel dat de directuren inhoudelijk goed zijn aangehaakt bij alle ontwikkelingen rondom het samen opleiden van studenten en met het gevoerde beleid van de school het belang van Samen Opleiden onderstreept.

► Bestuurder

De bestuurder is eindverantwoordelijk voor de koers en inzet van het bestuur ten behoeve van het samen opleiden binnen de Opleidingsschool. De bestuurder is medeverantwoordelijk voor de borging en koers van de gezamenlijke inzet in het kader van het model Samen Opleiden in Amsterdam.

Rollen, ingevuld vanuit het opleidingsinstituut

► Kerndocent

Een kerndocent is een docent die op de opleiding de colleges verzorgt rondom de beroepsopdracht, het studieonderdeel waarin de onderzoeksmatige houding als leerkracht en de ontwikkeling van basale onderzoeksvaardigheden centraal staan. De student voert met de kerndocent periodiek gesprekken over zijn / haar persoonlijke professionele ontwikkeling tot leerkracht.

► Vakdocent

Een vakdocent verzorgt op de opleiding colleges waarin vakinhoud en vakdidactiek centraal staan. In de colleges wordt altijd verbinding met de praktijk van het basisonderwijs gelegd door middel van het geven van concrete (les)voorbeelden, het werken met casussen en/of filmmateriaal etc.

► Instituutopleider Pabo HvA

Een instituutopleider initieert en coördineert samen met de coördinerend schoolopleider van een Opleidingsschool het overleg binnen het opleidingsteam. Beiden stimuleren en bewaken optimale afstemming tussen opleidingsinstituut en onderwijspraktijk. De instituutopleider bewaakt binnen de overlegstructuur van de Opleidingsschool de afstemming met het curriculum op het opleidingsinstituut. De instituutopleider verzamelt en controleert ieder blok de beoordelingen en voert de cijfers in in het registratiesysteem.

► Instituutsonderzoekopleider UPvA

Een instituutsonderzoekopleider werkt samen met de academisch schoolopleider in het opleiden van de academisch geschoolde leerkrachten binnen een Opleidingsschool. Samen hebben ze de voorbeeldfunctie als bruggenbouwer tussen theorie en praktijk. De instituutsonderzoekopleider is werkzaam binnen het opleidingsinstituut en geeft onderzoeksvaardigheden binnen het curriculum. De instituutsonderzoekopleider heeft ook een taak binnen de Opleidingsschool om

mee te denken met de onderzoeksagenda en mogelijke onderzoeksvragen richting afstudeeronderzoek.

De precieze invulling verschilt per Opleidingsschool.

► Coördinator Samen Opleiden

De coördinator Samen Opleiden initieert en bewaakt het overleg tussen de Opleidingsscholen door periodiek bijeenkomsten te beleggen waarin inhoudelijke afstemming, intervisie en scholing centraal staan. De coördinator onderhoudt de contacten met de Opleidingsscholen en is, met hulp van het stagebureau, eindverantwoordelijk voor de stageplaatsing van de studenten conform de stagelijn in het curriculum. Pabo HvA en UPvA hebben elk een coördinator Samen Opleiden.

► Opleidingsmanager

De opleidingsmanager is eindverantwoordelijk voor de koers en inzet van het bestuur ten behoeve van het samen opleiden binnen het opleidingsinstituut. De opleidingsmanager is medeverantwoordelijk voor de borging en koers van de gezamenlijke inzet in het kader van het model Samen Opleiden in Amsterdam.

¹¹ De stage voor de UPvA studenten wordt begeleid door de mentor in nauwe samenwerking met de academische schoolopleider die tevens direct betrokken bij het aanbod van de leerkrachtvaardigheden ULP, binnen het curriculum van de UPvA.

¹² ULP = Universitaire Lerarenpraktijk

GEBRUIKTE TERMINOLOGIE

In dit document worden verschillende termen gebruikt. Hieronder is per gehanteerde term een korte omschrijving opgenomen.

Opleidingsschool (hoofdletter)	Het samenwerkingsverband tussen opleidingsinstituut en een bestuur, met het oog op samen opleiden. Opleidingsschool wordt met een hoofdletter geschreven met het oog op een helder onderscheid met de opleidingsbasisschool.
opleidingsbasisschool (kleine letter)	Een basisschool binnen een Opleidingsschool waar de student stage loopt. De aanduiding opleidingsbasisschool wordt met een kleine letter geschreven om het duidelijk(er) te onderscheiden van de Opleidingsschool.
Praktijkbegeleiders	Mentor, (coördinerend) schoolopleider en instituutopleider.
Mentor	De ‘dagelijkse’ begeleider van de student tijdens de (LIO-)stage. De mentor geeft een adviesbeoordeling aan het eind van ieder onderwijsblok.
Schoolopleider	Opleider vanuit het werkveld / de basisschool. Legt periodiek bij iedere student stagebezoeken af. Linking pin tussen werkveld en opleiding. De schoolopleider is door de examencommissie als examinator. formeel aangewezen als beoordelaar van de stages.
Academische schoolopleider	Opleider vanuit het werkveld / de basisschool. Linking pin tussen werkveld en de UPvA. Voorbeeldfunctie als bruggenbouwer tussen theorie en praktijk. Verzorgen ULP leerkrachtvaardigheden. De academisch schoolopleider is door de examencommissie als examinator formeel aangewezen als beoordelaar van de leerkrachtvaardigheden.
Instituutopleider Pabo HvA	Opleider vanuit het opleidingsinstituut. Linking pin tussen opleiding en werkveld.
Instituutsonderzoekopleider UPvA	Begeleider bij het onderzoek van UPvA studenten in het curriculum. Voorbeeldfunctie als bruggenbouwer tussen theorie en praktijk. Meedenken met onderzoeksagenda/onderzoeksvragen voor afstudeeronderzoek.
Lerarenopleider	Verzamelnaam voor iedereen die leraren opleidt: docenten opleidingsinstituut, instituutopleiders, schoolopleiders.
Leerteam	Een groep met deelnemers die dezelfde vraag hebben en samen naar een oplossing zoeken. Een leerteam kan zowel een onderzoeksteam (gericht op praktijkonderzoek) als een ontwikkelteam (gericht op ontwikkelen van onderwijs) zijn.
Werkplaats	Opleidingsschooloverstijgend leerteam. Werkt vanuit een overkoepelend thema. Voorbeeld: Werkplaats Onderzoek Amsterdam (WOA) doet praktijkonderzoek rondom het thema ‘Diversiteit’.
Onderzoeksagenda	Door het bestuur opgesteld samenhangend geheel van onderwerpen waarnaar in de Opleidingsschool, dus schooloverstijgend, (praktijk)onderzoek wordt gedaan.
Ontwikkelthema’s	Door de basisschool opgesteld samenhangend geheel van onderwerpen waarnaar op de basisschool, op schoolniveau, (praktijk)onderzoek wordt gedaan.
Opleidingsteam	Alle schoolopleiders van een schoolbestuur onder leiding van een coördinerend schoolopleider en instituutopleider.

BRONNEN

Melief, K., Rijswijk, M. van. & Tigchelaar, A. (2012). Beroepsstandaard voor lerarenopleiders. VELON.

Crul, M., Schneider, J. & Lelie, F. (2013). Superdiversiteit: Een nieuwe visie op integratie. Amsterdam: VU University Press.

Fukkink, R., & Oostdam, R. (2016). Onderwijs en opvoeding in een stedelijke context: Van startbekwaam naar stadsbekwaam. Bussum: Coutinho.

Gemeente Amsterdam (2015). De Amsterdamse Lerarenagenda.

Kwaliteitsaanpak Basisonderwijs Amsterdam (KBA) en schoolbesturen Breed Bestuurlijk Overleg (BBO). (2011). Naar excellente basisscholen. Amsterdamse beroepsstandaarden voor het primair onderwijs. Amsterdam: Gemeente Amsterdam & BBO.

NVAO (2016). Beoordelingscriteria aspirant Opleidingsscholen.

Oostdam, R., & Enthoven, M. van. (2014). De functie en zin van praktijkgericht onderzoek door studenten van educatieve hbo-opleidingen. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 35(3), 47-60.

Ros (2015). Schoolontwikkeling door praktijkonderzoek. Steunpunt Opleidingsscholen PO-Raad en VO-Raad: Kwaliteitsreeks Opleidingsscholen.

Ros (2015). Leraren in gesprek: dialoog door onderzoek. Steunpunt Opleidingsscholen PO-Raad en VO-Raad: Kwaliteitsreeks Opleidingsscholen.

Snoek, M (2012). Praktijkonderzoek door leraren: doelen, dilemma's en kwaliteit. In: Zwart, R., Van Veen, K. & Meirink. J. (2012). Onderzoek in de school ter discussie: doelen, criteria en dilemma's. Leiden: Expertisecentrum Leren van docenten/Universiteit Leiden.

Snoek, M., Bekebrede, J., Hanna, F. Creton, T. & Edzes, H. (2016). Het afstudeeronderzoek als boundary-object. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 37(2), 29-41.

Timmermans, M. (2012). Kwaliteit van de Opleidingsschool. Over affordance, agency en competentieontwikkeling. Proefschrift. Tilburg: Universiteit Tilburg.

VELON (2012). Beroepsstandaard voor lerarenopleiders: referentiekader voor de beroepsgroep. Uitgave VELON.

Verbiest, E., Timmermans, M. (2015). De context: opleiden in de school. Steunpunt Opleidingsscholen PO-Raad en VO-Raad: Kwaliteitsreeks Opleidingsscholen.

BIJLAGE 1: MODEL 'SAMEN OPLEIDEN IN AMSTERDAM': LEREN LESGEVEN IN EEN GROOTSTEDELIJKE CONTEXT

[COMPACTE VERSIE]

Met de term 'Opleidingsschool' wordt het **samenwerkingsverband** tussen opleidingsinstituut en bestuur aangeduid.

	BASIS	A ¹³		B	C
OPLEIDEN	De Opleidingsschool biedt stageplaatsen aan in een rijke leeromgeving met begeleiders en beoordelaars die opleidingsdidactisch, agogisch, organisatorisch & beleidsmatig en ontwikkelingsbekwaam zijn. Schoolopleiders en instituutopleiders nemen deel aan periodieke bijeenkomsten die vanuit het opleidingsinstituut worden georganiseerd ten behoeve van centrale inhoudelijke en organisatorische afstemming. In lijn daarmee organiseert iedere Opleidingsschool bijeenkomsten voor schoolopleiders waarin vertaling naar en afstemming in de lokale situatie centraal staat.	De Opleidingsschool biedt stageplaatsen aan in een rijke leeromgeving met <i>leeractiviteiten</i>¹⁴ die deels specifiek gericht zijn op de <i>profilering van de Opleidingsschool</i>. De Opleidingsschool heeft de mogelijkheid op basis van expertise incidenteel <i>specifieke begeleidingsvormen in te zetten</i>, bv. beeldbegeleiding, peercoaching. De Opleidingsschool organiseert bijeenkomsten voor mentoren en/of schoolopleiders waarin intervisie en collegiale consultatie centraal staan.		De Opleidingsschool biedt stageplaatsen aan in een rijke leeromgeving met <i>leeractiviteiten waarin het conceptueel niveau</i> (traditionele en/of nieuwe onderwijsconcepten) nadrukkelijk aan de orde komt. De Opleidingsschool heeft de mogelijkheid op basis van expertise <i>structureel specifieke begeleidingsvormen in te zetten</i>, bv. beeldbegeleiding, peercoaching.	De Opleidingsschool breidt het systematisch gebruik van de rijke leeromgeving uit met <i>leeractiviteiten in het kader van post-initiële scholing van startende leerkrachten</i>. De Opleidingsschool <i>sluit met post-initiële begeleidings- en opleidingstrajecten</i> voor startende leerkrachten aan op het initiële onderwijsaanbod. De Opleidingsschool biedt <i>maatwerk in begeleiding</i> van startende leerkrachten.
	De Opleidingsschool geeft de student de ruimte om (afstudeer)onderzoek uit te voeren, in afstemming met de ontwikkeling op de opleidingsbasisschool. De Opleidingsschool is gericht op kennisdeling intern door studie- en themadagen, workshops etc. te organiseren.	De Opleidingsschool zorgt ervoor dat de deelnemende opleidingsbasisscholen jaarlijks <i>onderzoeksvragen formuleren, passend bij de ontwikkelthema's van de betreffende opleidingsbasisschool</i>¹⁵. De Opleidingsschool faciliteert inhoudelijk driehoeksoverleg van student, opleidingsbasisschool en opleiding rondom opzet en uitvoering van het afstudeeronderzoek. De Opleidingsschool is gericht op <i>kennisdeling intern door structureel studie- en themadagen, workshops etc.</i> te organiseren.		De Opleidingsschool formuleert jaarlijks <i>onderzoeksvragen, gericht op schoolontwikkeling en aansluitend bij de onderzoeksagenda van het bestuur en de onderzoeksagenda van HvA/UPvA</i>. In de Opleidingsschool wordt gewerkt met <i>leerteams</i> (waarin leerkrachten participeren) en studenten wordt de mogelijkheid geboden om hieraan deel te nemen. De Opleidingsschool is gericht op <i>kennisdeling intern en extern door structureel studie- en themadagen, workshops etc.</i> te organiseren en door het verzorgen van publicaties. De Opleidingsschool nodigt <i>studenten uit actief te participeren</i> ('halen en brengen').	De Opleidingsschool formuleert <i>onderzoeksvragen, die aansluiten bij een Opleidingsschool overstijgend, overkoepelend thema</i>. De Opleidingsschool werkt met <i>leerteams</i> waarin structureel <i>inhoudelijk experts vanuit de opleiding en studenten participeren</i>. De Opleidingsschool is gericht op <i>landelijke kennisdeling door deel te nemen aan en/of bijdrage te leveren aan landelijke congressen</i>.
PROFESSIONALISEREN	De Opleidingsschool zet praktijkbegeleiders¹⁶ in die geschoold in lijn met de eisen van de landelijke beroepsstandaard voor lerarenopleiders (VELON). 75% van de praktijkbegeleiders heeft een basistraining afgerond of is hiermee bezig. Binnen de Opleidingsschool vindt op incidentele basis uitwisseling van expertise plaats met experts vanuit het werkveld en experts vanuit de opleiding.	De Opleidingsschool zet praktijkbegeleiders in die zijn <i>geschoold in lijn met de eisen van de landelijke beroepsstandaard voor lerarenopleiders</i>. 90% van de praktijkbegeleiders heeft de basistraining afgerond, 65% heeft een verdiepende training afgerond of is hiermee bezig. Binnen de Opleidingsschool vindt <i>structureel uitwisseling van expertise</i> plaats door experts werkveld en experts opleiding, op zowel het opleidingsinstituut als bij scholingsmomenten in het werkveld, met het oog op verbinding theorie en praktijk.		De Opleidingsschool zet schoolopleiders en instituutopleiders in die zijn gecertificeerd als lerarenopleider op basis van de <i>Beroepsstandaard VELON</i> (50%). Binnen de Opleidingsschool vindt <i>ontwikkeling en uitwisseling van expertise plaats met het oog op verdere ontwikkeling van curriculum en post-initiële trajecten</i>.	De Opleidingsschool zet schoolopleiders en instituutopleiders in die zijn <i>gecertificeerd als lerarenopleider op basis van de Beroepsstandaard VELON</i> (75%). Binnen de Opleidingsschool wordt <i>professionalisering 'op maat' van de Opleidingsschool gezamenlijk ontwikkeld</i>, aansluitend bij lokale en landelijke lerarenagenda's gericht op post-initiële trajecten.

13 Een volgende stap op een van de pijlers houdt in dat de voorgaande stap(pen) van die betreffende pijler zijn bereikt.

14 De cursiveringen geven aan waarin de formuleringen van de betreffende cel zich specifiek onderscheiden van de voorgaande omschrijvingen in dezelfde pijler.

15 Voor UPvA is deze omschrijving bij A op de pijler Onderzoeken en onderwijs ontwikkelen een minimale vereiste vanwege de eisen die worden gesteld aan onderzoek binnen een universitaire bachelor.

16 Praktijkbegeleiders: instituutopleiders, (academische) schoolopleiders en mentoren.

